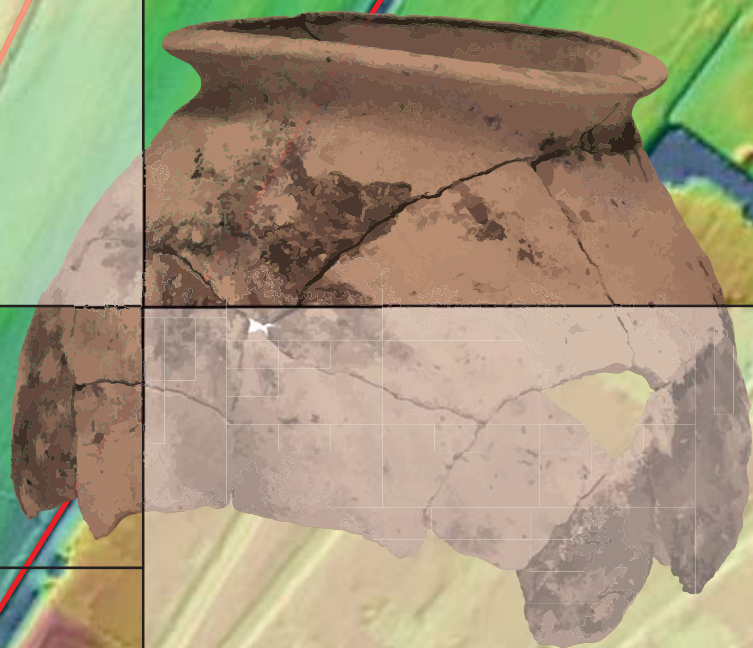

Op zoek naar bronstijdbewoning en middeleeuwse ontginningssporen langs de Westeinderweg

*Archeologisch proefsleuvenonderzoek in het plangebied
Bloesemgaerde-noord te Wognum, gemeente Medemblik*

J.J. Brattinga

Op zoek naar bronstijdbewoning en middeleeuwse ontginningssporen langs de Westeinderweg

*Archeologisch proefsleuvenonderzoek in het plangebied Bloesemgaerde-
Noord te Wognum, gemeente Medemblik.*

J.J. Brattinga

Colofon

Archol Rapport 496

Op zoek naar bronstijdbewoning en middeleeuwse ontginningssporen langs de Westeinderweg. Archeologisch proefsleuvenonderzoek in het plangebied Bloesemgaerde-noord te Wognum, gemeente Medemblik.

Projectleiding:	drs. A.J. Tol
Auteur:	J.J. Brattinga MA
Met bijdragen van:	drs. D. Stiller
Tekstredactie	A.J. Tol
Opmaak:	A.J. Allen
Datum:	juli 2020
Versie:	1.0
Status:	definitief
Autorisatie:	A.J. Tol

Handtekening

A handwritten signature in black ink, consisting of several overlapping loops and strokes, likely belonging to A.J. Tol.

ISSN 1569-2396

© Archol, Leiden 2020
Einsteinweg 2
2333 CC Leiden
info@archol.nl
Tel. 071 527 33 13

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doelstelling	7
1.2 Onderzoeksgebied	7
1.3 Onderzoeksopzet en organisatie	7
2 Doel- en vraagstellingen	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Vraagstellingen	11
3 Methodiek veldwerk	13
3.1 Methodiek fysische geografie	13
3.2 Methodiek opgraving	13
4 Landschappelijk kader	15
4.1 Fysisch-geografische kenmerken	15
4.2 Historisch landgebruik	15
5 Archeologie en historische kader	17
5.1 Archeologisch vooronderzoek	17
5.2 Archeologische microregio	18
5.2.1 Onderzoeksthema's en kennislacunes	18
5.2.2 Vooronderzoek directe omgeving	18
6 Resultaten landschappelijk onderzoek	21
6.1 Fysisch-geografische opbouw onderzoeksgebied	21
6.2 Relatie landschap en archeologie	21
7 Resultaten archeologie	23
7.1 Inleiding	23
7.2 Sporen	23
7.3 Aardewerk	26
7.4 Natuursteen en bouw materiaal	28
7.5 Dierlijk bot	28
7.6 Fasering en datering	28
8 Synthese	29
8.1 Biografie van de vindplaats	29
8.2 Inbedding resultaten in regionaal onderzoek	29
8.3 Beantwoording onderzoeksvragen	29
8.4 Waardering en selectieadvies	31

Literatuur	33
Lijst van figuren	34
Lijst van tabellen	34
Bijlage I Sporenlijst	35
Bijlage II Vondstenlijst	35
Bijlage III Sporenkaarten	36

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Medemblik heeft Archol bv op 3 en 4 december 2019 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Westeinderweg in Wognum, gemeente Medemblik. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande ontwikkeling van het perceel voor nieuwbouwwoningen als onderdeel van het plangebied Bloesemgaerde-Noord. De geplande ingrepen zullen de mogelijk aanwezige archeologische resten onevenredig verstoren. Het doel van het onderzoek is de eventueel aanwezige archeologische waarden in het gebied in kaart brengen (karteren) en deze te waarderen. Hierbij wordt de gespecificeerde archeologische verwachting uit het vooronderzoek getoetst. In het vooronderzoek wordt gesteld dat er binnen het terrein een hoge verwachting is op het aantreffen van sporen uit de bronstijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Er zijn in totaal drie proefsleuven gegraven. In het gehele onderzoeksgebied is een donkere bouwvoor aanwezig bestaande uit donkerbruine, matig zandige klei. De overgang naar het onderliggende natuurlijke zavelpakket is abrupt. Dat pakket is onderdeel van de geulvulling van een getijdengeul waarop het onderzoeksgebied is gelegen en er is een duidelijke gelaagdheid in waargenomen. Het archeologische niveau bevond zich binnen het onderzoeksgebied direct onder de bouwvoor. Er is tijdens het onderzoek één sporenvak aangetroffen: op een dieper niveau zijn geen andere niveaus herkend. Door de scherpe scheiding en het kleurverschil tussen bouwvoor en natuurlijke ondergrond was het sporenvak goed te lezen. De archeologische sporen tekenden zich als donkere verkleuringen af tegen de lichte zandige ondergrond.

Tijdens het onderzoek is een vindplaats met sporen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd gevonden in het noordelijk deel van het onderzoeksgebied. Het gaat met name om kuilen en sloten die in verband worden gebracht met de ontginning van het gebied en de percelering van het terrein. Er zijn geen sporen gevonden die wijzen op de aanwezigheid van enige bebouwing.

Hoewel het vooronderzoek uitwees dat er binnen het onderzoeksgebied een hoge verwachting was op het aantreffen van sporen uit de bronstijd zijn deze niet gevonden. Bij diverse opgravingen in de omgeving die op dezelfde kreekkrug liggen bleek dit ook het geval. De onderzochte locaties zijn dus vanaf het verlaten van de geul gedurende de bronstijd niet in gebruik geweest voor woon- of werkactiviteiten. Deze zijn in ieder geval archeologisch niet (meer) waar te nemen.

Selectieadvies

Op basis van de archeologische waardering acht Archol de vindplaats in plangebied Bloesemgaerde-Noord niet behoudenswaardig. Er wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Mochten er tijdens de toekomstige werkzaamheden toch nog archeologische sporen worden aangetroffen dan is men, conform de Erfgoedwet, verplicht deze aan het bevoegd gezag (de gemeente Medemblik) te melden.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

Op 3 en 4 december 2019 heeft Archol bv in opdracht van de gemeente Medemblik een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-p) uitgevoerd op een perceel ter hoogte van de Westeinderweg 7 in Wognum, gemeente Medemblik. De administratieve gegevens van het onderzoek zijn weergegeven in Tabel 1.1. De gemeente Medemblik heeft het voornemen om op deze locatie, die bekend staat als het plangebied 'Bloesemgaerde-Noord', woningbouw te realiseren. Dit terrein heeft een oppervlakte van ca. 2,3 ha (Figuur 1.1). Ten (zuid)oosten van het plangebied ligt het inmiddels gerealiseerde woningbouwplan Bloesemgaerde. Er is nog geen stedenbouwkundigplan voor de Bloesemgaerde-Noord, maar het staat in de planning om hier ca. 50 woningen te bouwen. De woningen zullen met palen worden onderheid. Daarnaast komt er een traditioneel vuilwaterrioolstelsel en worden er diverse watergangen gegraven. De geplande ingrepen zullen de mogelijk aanwezige archeologische resten onevenredig verstoren. Er is in 2019 een archeologische quickscan voor het gebied uitgevoerd.¹ Hierin is een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd met een hoge verwachting op het aantreffen van sporen uit de midden- en late bronstijd en de middeleeuwen. Op basis van deze verwachting luidde het advies dat de hoge archeologische waarden het beste onderzocht konden worden door middel van een proefsleuvenonderzoek. Het doel van het IVO-p is de eventueel aanwezige archeologische waarden in het gebied in kaart brengen (karteren) en deze te waarderen.

1.2 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied, dat gelijk is aan het plangebied van nieuwbouwwijk Bloesemgaerde-Noord, heeft een oppervlakte van ca. 23.000 m². Voor de duidelijkheid van de tekst zal vanaf nu de term onderzoeksgebied gebruikt worden. Momenteel bestaat het terrein uit grasland/ akkerland en wordt het begrensd door sloten in het zuiden en oosten, een belendend perceel met een tuin en een woonhuis met bijgebouwen in het westen en een sloot en de Westeinderweg in het noorden (Figuur 1.1). Gemiddeld ligt het terrein op een hoogte van 0,30 m -NAP in het noorden en loopt het naar het zuiden licht af tot ca. 0,70 meter -NAP.

1.3 Onderzoeksopzet en organisatie

Al sinds 1961 kent Nederland een monumentenwet. In 1988 werd deze wet vervangen door de Monumentenwet 1988, die op zijn beurt per 1 juli 2016 is komen te vervallen en deels is overgegaan naar de Erfgoedwet. Deze wet regelt de omgang met het archeologisch erfgoed. Iedere initiatiefnemer van projecten waarbij de bodem wordt verstoord kan door de overheid verplicht worden een rapport te overleggen waaruit de archeologische waarde van het te verstoren terrein (het plangebied) blijkt. Voor een dergelijk rapport is archeologisch onderzoek vereist: het archeologisch vooronderzoek. Dit vooronderzoek heeft tot doel vast te stellen of in het plangebied waardevolle vindplaatsen voorkomen.

¹ De Groot & Soonius 2019.

Het vooronderzoek is opgebouwd uit twee onderdelen: het bureauonderzoek (BO) en een eventueel inventariserend veldonderzoek (IVO), elk met bijbehorende standaardrapportages. Het doel van een bureauonderzoek is het vaststellen of, en zo ja, welke typen archeologische vindplaatsen precies in het plangebied worden verwacht ("gespecificeerde archeologische verwachting"). Het IVO dient ertoe deze vindplaatsen daadwerkelijk op te sporen (karterende fase) en de omvang en waarde in kaart te brengen (waarderende fase). Proefsleuvenonderzoek is één van de methodes die kan worden toegepast bij een IVO.

Het hier gepresenteerde onderzoek betreft een IVO, met karterende en waarderende fase. De samenstelling van het onderzoeksteam is weergegeven in Tabel 1.2. Na afronding van dit onderzoek dient de gemeente Medemblik, op basis van het advies van Archol bv, een besluit te nemen over het vervolgtraject. Als geen archeologische waarden zijn aangetroffen kan het besluit inhouden dat het archeologisch onderzoek is afgerond. Als echter blijkt dat in het plangebied behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, dan kan de initiatiefnemer verplicht worden tot een aanpassing van de plannen (de vindplaats blijft in de grond behouden), of tot een archeologische opgraving.

Figuur 1.1

Luchtfoto van het onderzoeksgebied (rood kader). De Westeinderweg loopt ten noorden van het onderzoeksgebied.

Tabel 1.1

Administratieve gegevens.

Soort onderzoek:	Inventariserend veldonderzoek middels proefsleuven (IVO-p)
Projectnaam:	Bloemsemgaerde-Noord
Archolprojectcode:	WBN1918
Archis-zaaknummer:	4742667100
Opdrachtgever:	Gemeente Medemblik t.a.v. Mevr. N. Bogicevic (projectleider) Postbus 45 1687 ZG Wognum
Bevoegd gezag:	Gemeente Medemblik t.a.v. Dhr. M. van Marle (sr. medewerker omgevingszaken) Postbus 45 1687 ZG Wognum
Adviseur bevoegd gezag:	drs. C. Soonius (regioarcheoloog)
Uitvoerder:	Archol bv
Periode van uitvoering veldwerk:	3 en 4 december 2019
Rapport gereed:	7 Juli 2020
Versie	1.0 (definitief)
Goedkeuring bevoegd gezag	Ja
Provincie:	Noord-Holland
Gemeente:	Medemblik
Plaats:	Wognum
Toponiem:	Bloesemgaerde-Noord
Coördinaten gebied:	129.679/ 522.400 (centrum)
Oppervlakte plan- of onderzoeksgebied:	2,3 ha/ 23.000 m2
Huidig grondgebruik:	Landbouw, grasland
Beheer en plaats van documentatie en vondsten:	Tijdens uitvoering: Archeologisch Onderzoek Leiden bv (Leiden), na afronding rapportage: Provinciaal depot voor archeologie in Castricum (Huis van Hilde).
Geomorfologie:	Getijden-inversierug (B71)
Bodem:	Kalkarme leek-/ woudeerdgronden (pMn55C); Tuineerdgronden (EK19)

Tabel 1.2

Samenstelling onderzoeksteam.

Naam	Functie	Bedrijf
Adrie Tol	Projectmanager	Archol bv
Joris Brattinga	Veldwerkleider	Archol bv
Michael Steenbakker	Veldarcheoloog	Archol bv
Tom Beck	Veldarcheoloog	Archol bv
Jaap Bergman	Kraanmachinist	Bergman Kraanverhuur
Maureen Kok	Vrijwilliger	
Frank Pennekamp	Vrijwilliger	

2 Doel- en vraagstellingen

2.1 Inleiding

De doelstelling van het proefsleuvenonderzoek is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals deze is geformuleerd in de archeologische quickscan.² Door middel van het graven van proefsleuven wordt extra informatie verkregen over bekende en/of verwachte archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden. De waardering moet resulteren in een selectieadvies. Indien onverstoorde behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn beslist vervolgens het bevoegd gezag of deze vindplaatsen verder onderzocht dienen te worden. Tevens dient het onderzoek antwoord te geven op de onderzoeksvragen zoals deze zijn omschreven in het PvE.

2.2 Vraagstellingen

Algemeen

1. *Hoe ziet de geologische opbouw van het onderzoeksgebied eruit? Is de bodemopbouw intact? Zijn er verschillende archeologische niveaus aanwezig?*
2. *Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) aangetroffen?*
3. *Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is er (bijvoorbeeld) sprake van: verstoring van antropogene aard, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen?*
4. *Wat is de omvang van de eventuele recente verstoringen?*

Bronstijd

5. *Zijn sporen uit de bronstijd aanwezig? Zo ja, wat is de aard van de aangetroffen sporen: bewoning of periferie (bijv. sporen die wel verband houden met bewoning maar geen huisplattengronden zijn), landgebruik/perceleringsgreppels, akkers, ontginningen, wegen, etc.*
6. *Wat is de datering en periodisering van de archeologische vindplaatsen (begin-eind)?*
7. *Wat is de gaafheid van de sporen?*
8. *Hoe is de conservering van vondsten (inclusief eventueel aanwezige archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)? Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten en wat is hun datering?*
9. *Zijn er behoudenswaardige vindplaatsen aangetroffen in het onderzoeksgebied? Zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek wordt aanbevolen en welke onderzoeksvragen en daarbij behorende methodieken worden geadviseerd?*

Middeleeuwen

10. *Zijn (gedempte) ontginningssloten of kavelsloten aanwezig binnen het onderzoeksgebied? Wat is de oriëntatie? Kan iets worden gezegd over de breedte van de ontginningspercelen of splitsing van percelen in latere tijd? Wanneer zijn de sloten gedempt en waarmee?*

² De Groot & Soonius 2019, 8.

11. *Is het gebied opgehoogd? Zo ja, wanneer en waarmee is het gebied opgehoogd? Is er sprake van één of meerdere middeleeuwse huispodia? Zo ja, hoe hoog was deze terp (incl. huispodium) in de middeleeuwen, wanneer werd de terp opgebracht en wanneer raakte de terp in onbruik?*
12. *Hebben hier (houten) huizen gestaan? Zo ja, wat is de aard van deze bebouwing? Hoeveel bouwfasen zijn aanwezig? Is het maaiveld tussentijds opgehoogd? Welke informatie geven de resten over de constructie en indeling van de huizen? Wanneer zijn de huizen gesloopt?*
13. *Zijn sporen of structuren aanwezig die samenhangen met nijverheid of ambachtelijke activiteiten?*

Nieuwe tijd

14. *Hoe ontwikkelt het onderzoeksgebied zich in de nieuwe tijd? Zijn sporen en/ of vondsten, mogelijk gerelateerd aan naastgelegen bebouwing aanwezig? Zo ja, uit welke periode dateren deze sporen/vondsten?*

3 Methodiek veldwerk

Het gehele onderzoek is conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1) en het Programma van Eisen uitgevoerd. Hieronder wordt de gehanteerde methodiek van het onderzoek kort omschreven.

3.1 Methodiek fysische geografie

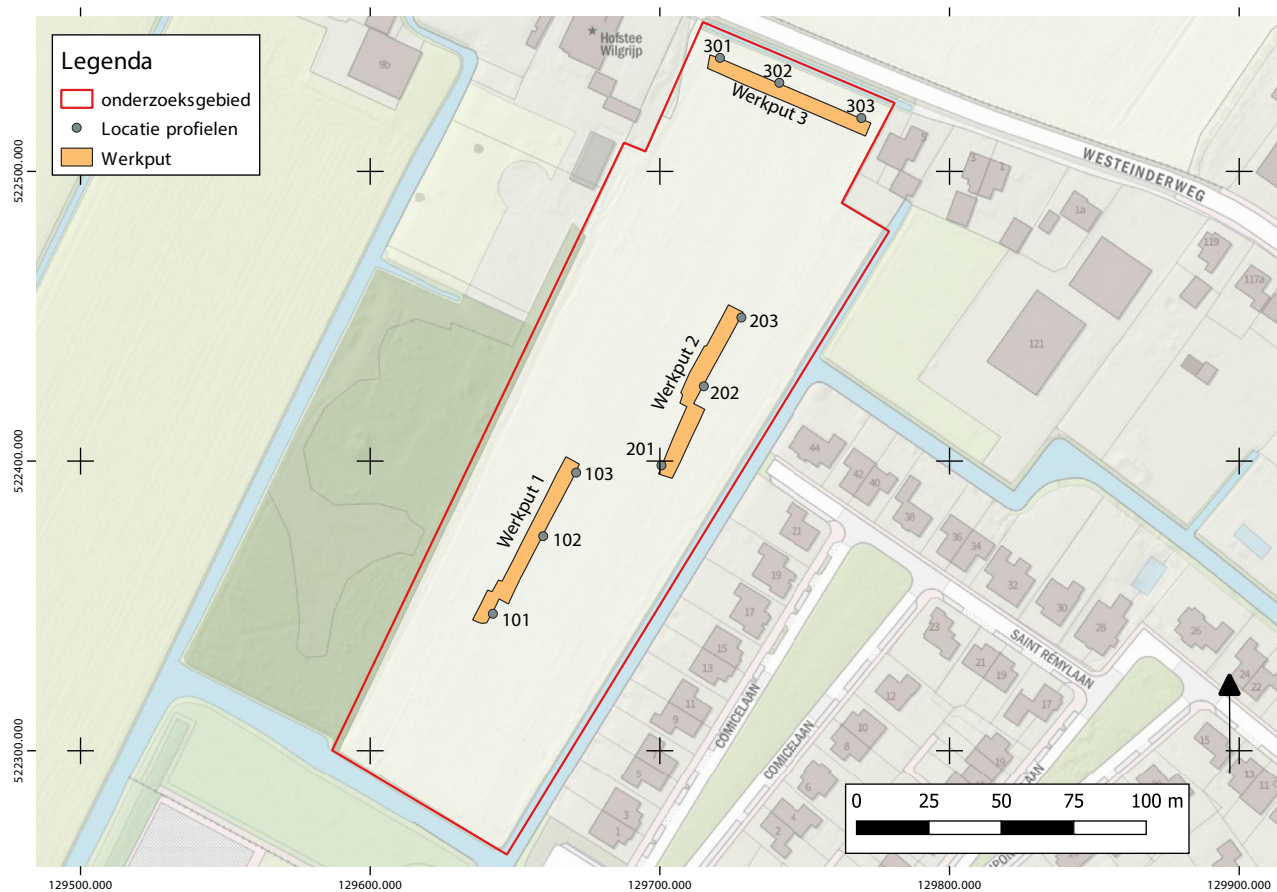
Om de opbouw van de natuurlijke ondergrond vast te kunnen stellen zijn, conform PvE, profielkolommen in de lange wanden van de proefsleuven gedocumenteerd. In elke sleuf is aan het begin, in het midden (op ca. 30 meter) en aan het eind een dieper profielgat gegraven. De profielen zijn gedocumenteerd middels een foto en een beschrijving in het fysisch-geografisch registratieprogramma Deborah.

3.2 Methodiek opgraving

Er zijn in totaal drie proefsleuven gegraven, verspreid over het terrein (Figuur 3.1). Hierbij is de ondergrond met de inzet van een rupskraan en een kraanmachinist met een ruime ervaring in archeologisch graafwerk verdiept tot op het archeologisch sporenniveau. Het vlak is aangelegd met een gladde bak en opgeschaafd met een schaafbak voor de optimale zichtbaarheid van eventuele sporen waardoor deze goed herkend en gedocumenteerd konden worden. Alle sporen zijn door middel van GPS digitaal ingemeten en - op enkele verkavelingssloten na - gecoupeerd, gedocumenteerd en afgewerkt.

De proefsleuven hebben een afmeting van 5 x 60 meter. Werkputten 1 en 2 hebben een noord-zuid oriëntatie en liggen centraal in het onderzoeksgebied. Ze zijn erop gericht om eventueel aanwezige sporen uit de bronstijd op te sporen. Daarnaast kunnen ze inzicht geven in de verkavelingsstructuur van het terrein. Werkput 3 ligt ten in het noorden van het onderzoeksgebied, parallel aan de Westeinderweg. Deze werkput is erop gericht om eventueel aanwezige middeleeuwse ontginnings- en bewoningssporen op te sporen.

In afwijking van het Programma van Eisen is na overleg met het bevoegd gezag ervoor gekozen om de locatie van zowel werkput 1 als werkput 2 na een aantal meters te verleggen. Dit kwam door de aanwezigheid van oude verkavelingssloten. Deze sporen zouden in de gehele lengte van de werkput aanwezig zijn als de oude locatie ervan zou worden aangehouden. Door de put te verleggen is er meer inzicht gekomen in de ondergrond die niet vergraven was door de sloten en kon gefocust worden op eventueel andere aanwezige sporen.

Figuur 3.1

Overzicht van de aangelegde proefsleuven en de locatie van de daarbij gedocumenteerde profielen.

4 Landschappelijk kader³

4.1 Fysisch-geografische kenmerken

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de plek waar in de prehistorie een grote getijdengeul lag die via het Zeegat van Bergen een open verbinding met de Noordzee vormde. In het neolithicum was deze getijdengeul nog actief maar gedurende de bronstijd komt er verandering in het systeem. Tussen 1800 en 1700 v.Chr. vond in dit wijdvertakte krek- en kommensysteem een grote omslag plaats, mogelijk als gevolg van een stormvloed. In een groot deel van West-Friesland ontstaat een kweldergebied waarbij sediment hoog wordt opgeslibd. In het westelijk deel van West-Friesland blijft vervolgens een kleine opening in de kust bestaan maar ter hoogte is een hoog opgeslibd kweldergebied ontstaan dat buiten het stormvloedbereik blijft. Het landschap verzoet in hoog tempo en is vanaf de midden-bronstijd vrijwel geheel bewoonbaar. Door stagnatie van de afvoer van water naar zee ontstaan er in de loop van de midden-bronstijd meren en komt er op steeds grotere schaal veengroei voor. Tijdens de late bronstijd is door toedoen van deze vernatting nog slechts op de hogere delen van het gebied bewoning mogelijk. Uiteindelijk raken grote delen van West-Friesland bedekt onder het veen en was bewoning rond 800 v.Chr. onmogelijk.⁴

Op de vereenvoudigde bodemkaart van de Vier Noorderkoggen staat aangegeven dat de noordzijde van het onderzoeksgebied op Oude Cultuurgrond ligt. Hiervoor geldt een hoge waarde voor vindplaatsen uit de middeleeuwen. De rest van het terrein ligt op zware zavel, eventueel af-/oplopend tot lichte klei of met kleitussenlagen. Een klein deel van het oostelijk onderzoeksgebied ligt op lichte zavel, binnen 0,80 meter overgaand in matig lichte zavel of zware zavel, eventueel met tussenlagen van uiterst fijn zand of klei. Voor de zavelbodems geldt een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de bronstijd. Bewoning uit de midden-bronstijd is op de voormalige getijdengeul waarop het onderzoeksgebied is gelegen nog niet aangetoond. Mogelijk was deze geul nog actief in die periode. De aanwezigheid van sporen uit de late bronstijd kan niet worden uitgesloten maar binnen het terrein zijn nog geen waarnemingen uit deze periode gedaan.

4.2 Historisch landgebruik

Aan het eind van de vroege middeleeuwen begint men met het ontginnen van de regio waarin het onderzoeksgebied gelegen is. Wognum is vermoedelijk de oudste veenontginning in dit deel van West-Friesland. Uit bronnen kan worden geconcludeerd dat de kerk in Wognum al in de eerste helft van de 11de eeuw bestond.⁵ De oudste nederzettingssporen die in Wognum zijn aangetroffen tijdens archeologisch onderzoek dateren vermoedelijk al in de 10de eeuw.⁶

Het onderzoeksgebied valt binnen een ontginningsblok waar onder andere de dorpen Spanbroek, Wadway en Wognum liggen. De verkaveling in het gebied lijkt aan te tonen dat de ontginningen hier georiënteerd zijn op een aantal takken van een veenstroompje dat ter hoogte van het Baarsdorpermeer heeft gelegen. Aangenomen wordt dat de voltooiing van verschillende ontginningen in het gebied in de 12de eeuw plaatsvond waarbij in het (huidige) dorpslint van Wognum terpen werden

³ Naar De Groot 2019.

⁴ Van Zijverden 2017.

⁵ Schrickx 2013, 8.

⁶ Bouwers 1987.

opgeworpen.⁷ Op basis van historisch kaartmateriaal lijkt het onderzoeksgebied vanaf de 17de eeuw onbebouwd te zijn. Langs het lint is op de kadastrale minuut uit 1811-1832 wel een strook grond te zien die in gebruik is als boomgaard. De rest van het gebied is in gebruik als weiland.

---

⁷ Timmerman 2017, 83-85

5 Archeologie en historische kader

5.1 Archeologisch vooronderzoek⁸

Hoewel er binnen het onderzoeksgebied geen gravend vooronderzoek heeft plaatsgevonden zijn er rondom het perceel wel diverse archeologische onderzoeken uitgevoerd. Hieronder zijn de dichtst bijgelegen en meest relevante van deze onderzoeken opgesomd.

In 2007 heeft RAAP een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voorafgaand aan de ontwikkeling van de Bloesemgaerde, gelegen ten (zuid)oosten van het plangebied (Archisnummer 2744307100). Dit onderzoek concentreerde zich op het zuidoostelijke deel van de woningbouwlocatie. In een aantal boringen werden ontkalkte getijdenafzettingen aangetroffen maar in het merendeel van de boringen waren de afzettingen direct kalkrijk. Op basis van de bodemopbouw werd de verwachting voor intacte vindplaatsen naar beneden bijgesteld. De bodem bleek gemiddeld tot een diepte van 40 cm te zijn verstoord. Op een grotere diepte kunnen nog wel archeologische resten aanwezig zijn. Geadviseerd werd om de aanleg van singels en grotere waterpartijen archeologisch te laten begeleiden.⁹

In 2008 werd door RAAP ook het noordwestelijke deel van de Bloesemgaerde onderzocht door middel van een booronderzoek (Archisnummer 2193548100). Hierbij ontbraken (duidelijke) aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten. In geen van de boringen werd archeologisch materiaal aangetroffen en het natuurlijk bodemprofiel leek te zijn afgetopt als gevolg van egalisatiewerkzaamheden. Hierbij zijn mogelijk aanwezige archeologische resten verloren gegaan. Er werd daarom geen vervolgonderzoek aanbevolen.¹⁰

In 2010 heeft RAAP vervolgens een archeologische begeleiding uitgevoerd bij het graven van een aantal waterpartijen in de beginfase van de inrichting van de woninglocatie Bloesemgaerde (Archisnummer 2295105100). Geconcludeerd kon worden dat binnen het plangebied een middeleeuws cultuurlandschap aanwezig is. Sloten en daliegaten uit de Middeleeuwen werden aangetroffen. Middeleeuwse bewoning wordt dichter langs het lint/ de ontginningsas verwacht. Ondanks de deels intacte (ontkalkte) top van de kreekrug werden er tijdens het onderzoek geen resten uit de bronstijd aangetroffen.¹¹

Ten noorden van de weg staat een eveneens door RAAP uitgevoerde archeologische begeleiding weergegeven in Archis (Archisnummer 2154627100). Ten behoeve van de aanleg van hoogwatersloten is hier in opdracht van de landinrichting De Gouw een archeologische begeleiding uitgevoerd. Uiteindelijk is een groot deel van de hoogwatersloot niet aangelegd. Bij de delen die wel zijn aangelegd zijn greppels en daliegaten uit de middeleeuwen en nieuwe tijd gedocumenteerd.¹²

Aan de Kerkstraat 11 in Wognum is in 2012 een archeologische opgraving uitgevoerd (Archisnummer 2370370100). Bewoning was hier terug te voeren tot in de eerste helft van de 12de eeuw. In die tijd zijn binnen het onderzochte terrein twee woonterpjes opgehoogd. Hierop werd mogelijk gewoond tot ca. 1300 n. Chr. Tussen de terpjes was een sloot aangelegd. In de 14^e, 15^e en 16^e eeuw vonden er weinig activiteiten op het perceel plaats. In de nieuwe tijd lag het perceel tussen twee bebouwde percelen in. In de 19^e eeuw werd het erf als boomgaard gebruikt.¹³

⁸ Naar De Groot 2019.

⁹ De Kruif 2007, 12.

¹⁰ Coppens 2008, 13.

¹¹ De Groot & Van der Wal 2011, 37.

¹² Molenaar 2009.

¹³ Schrickx 2013, 53.

Bij het archeologisch onderzoek aan de Oosteinderweg 3-7 in Wognum werd ook een huisterp aangetroffen (Achisnummer 3975013100). Op dit perceel dateerden de vroegste sporen en vondsten wederom uit de 12e eeuw. Binnen het onderzoeksgebied lagen twee percelen die in de 12e eeuw nog gescheiden werden door een sloot. In de 13e eeuw is de sloot gedempt en is één grote huisterp ontstaan. Opvallend was dat de middeleeuwse huisterp op perceel Oosteinderweg 3 zich vanuit de rooilijn van de Oosteinderweg meer dan 46 m uitstrekte. Sporen en vondsten uit de 15e en 16e eeuw ontbraken vrijwel volledig. In de nieuwe tijd hoorde het perceel bij een herberg.¹⁴

5.2 Archeologische microregio

5.2.1 Onderzoeksthema's en kennislacunes

Archeologisch onderzoek vindt plaats binnen een nationaal, regionaal en plaatselijk onderzoekskader waaruit onderzoeksvragen van diverse aard worden afgeleid. Voor het plaatsen van een archeologisch onderzoek binnen een landelijk onderzoekskader is de NOaA (Nationale Onderzoeksagenda Archeologie) van belang. De NOaA is vervaardigd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ondersteund door universiteiten en gemeentelijk archeologen. Het weerspiegelt de stand van zaken, lacunes en vragen die er leven binnen de archeologie. Een aantal hoofdstukken uit deze onderzoeksagenda zijn (mogelijk) relevant voor het plangebied:

- 2. De dynamiek van het Nederlandse landschap;
- 5. Sociale en economische differentiatie;
- 9. Dodenbestel en grafmonumenten;
- 13. De verankering van het boerenbestaan;
- 18. Dorpsvorming;
- 21. De dynamiek van het landgebruik;
- 22. Mens - materiële cultuurrelaties

Daarnaast heeft het onderzoek naar de bronstijdbewoning in Westfriesland de laatste jaren een vlucht genomen, onder meer door het NWO-onderzoeksproject 'Farmers of the Coast' van de Faculteit der Archeologie/ Universiteit Leiden uit 2011-2016.¹⁵ Hierin staan de bronstijdsamenlevingen in het kustgebied centraal waarbij de regio West-Friesland het kerngebied van het onderzoek vormt. Door de hoge verwachting op het aantreffen van archeologische sporen uit de bronstijd kan het huidige onderzoek mogelijk een aanvulling zijn op de onderzoeksthema's fysieke leefomgeving, bestaans-economie, communicatienetwerken en de nederzettingsdynamiek uit die periode.

5.2.2 Vooronderzoek directe omgeving

Het onderzoeksgebied is op de Archeologische monumentenkaart (AMK) gelegen binnen de grenzen van een archeologisch monument (AMK-nummer 5864). De begrenzing van dit AMK-terrein is gebaseerd op een onderzoek van RAAP uit 1987. In dat onderzoek wordt het gebied als attentiegebied aangekaart, omdat tijdens het booronderzoek vermoedelijk een woonplaats uit de late bronstijd is aangetroffen. Tevens zijn binnen (en nabij) het plangebied tijdens een veldkartering aardewerkvondsten uit de late bronstijd en late middeleeuwen gedaan (Archisnummer 2078774100).¹⁶

¹⁴ Schrickx 2018, 157-161.

¹⁵ Van Amerongen 2016; Van Zijverden 2017; Roessingh 2018.

¹⁶ Manning & Van der Gaauw 1987, catalogusnummer 74.

Voorafgaand aan de ontwikkeling van het onderzoeksgebied is door Archeologie West-Friesland een archeologische quickscan uitgevoerd.¹⁷ Uit deze quickscan is naar voren gekomen dat voor het gehele onderzoeksgebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de bronstijd geldt. Bewoning uit de midden-bronstijd is op de voormalige getijdengeul, waarop het plangebied ligt, nog niet aangetoond. Mogelijk was de getijdengeul nog actief in deze periode. De aanwezigheid van sporen uit de late bronstijd kan voor het plangebied niet worden uitgesloten. Tijdens de veldkartering is nabij het onderzoeksgebied aardewerk uit de late bronstijd gevonden en ook het paleogeografische model uit 2017 geeft aan dat bewoning mogelijk was op de hogere, nog niet overveende gebieden in het plangebied.¹⁸ Het gehele plangebied staat aangegeven op de AMK als terrein van archeologische waarde.

Op basis van de historische ontwikkeling van het gebied, de bodemkaart, de hoogtekaart en archeologisch onderzoek in de omgeving, geldt aan de noordzijde van het plangebied (nabij het ontginningslint) een hoge archeologische verwachtingswaarde voor resten uit de middeleeuwen.

---

¹⁷ De Groot 2019.

¹⁸ Van Zijverden 2017, 133.

6 Resultaten landschappelijk onderzoek

6.1 Fysisch-geografische opbouw onderzoeksgebied

In totaal zijn er negen profielen gedocumenteerd, verdeeld over drie werkputten (Figuur 3.1). In het gehele onderzoeksgebied is een donkere bouwvoor aanwezig bestaande uit donkerbruine matig zandige klei. De overgang naar het onderliggende natuurlijke zavelpakket is abrupt. De top van de bouwvoor is gedocumenteerd op 0,68 tot 0,30 meter -NAP en varieert in dikte van 0,24 tot 0,43 m (Figuur 6.1).

Onder de bouwvoor is de natuurlijke ondergrond aangetroffen in de vorm van sterk siltig, uiterst fijn zand. Dit pakket is onderdeel van de geulvulling van de getijdengeul waarop het onderzoeksgebied is gelegen. Er is een duidelijke gelaagdheid in waargenomen. Tussen de verschillende zandlagen zitten dunne kleilagen. In enkele profielen komt een wat dikker kleibandje voor (profielen 102, 201 en 301) op ca. -1,30 NAP.

6.2 Relatie landschap en archeologie

Het archeologische niveau bevond zich binnen het onderzoeksgebied direct onder de bouwvoor. Er is tijdens het onderzoek één sporenvak aangetroffen: op een dieper niveau zijn geen andere niveaus herkend. Door de scherpe scheiding en het kleurverschil tussen bouwvoor en natuurlijke ondergrond was het sporenvak goed te lezen. De archeologische sporen tekenden zich als donkere verkleuringen af tegen de lichte zandige ondergrond.

In werkputten 1 en 2 zijn, op een aantal verkavelingssloten na, verder geen archeologische sporen aangetroffen. Langs het bewoningslint zijn wel meer sporen aanwezig, maar deze zijn zeer ondiep en lijken voor een groot deel afgetopt te zijn waarbij het grootste deel van de sporen is opgenomen in de bouwvoor.

Figuur 6.1

Profielopname in put 1 (links), 2 (midden) en 3 (rechts) waarin de ondergrond van het gebied kenmerkend naar voren komt. De donkere bouwvoor en de scherpe overgang naar het onderliggende zavelpakket is hier duidelijk op te herkennen.

7 Resultaten archeologie

7.1 Inleiding

Voorafgaand aan het onderzoek was er een hoge verwachting op het aantreffen van sporen uit de bronstijd, de middeleeuwen en nieuwe tijd. Van sporen uit de bronstijd is echter geen sprake. Sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd zijn wel aangetroffen. Tijdens het onderzoek zijn in totaal 31 archeologische sporen gedocumenteerd, verdeeld over drie werkputten (Figuur 7.1). Een uitgebreide sporenbeschrijving is te vinden in Bijlage I. Daarnaast zijn er negen vondstnummers uitgeschreven. Een overzicht hiervan is te zien in Bijlage II. Hieronder zullen de resultaten van het onderzoek in detail worden beschreven. De sporen zijn per werkput weergegeven in bijlage III.

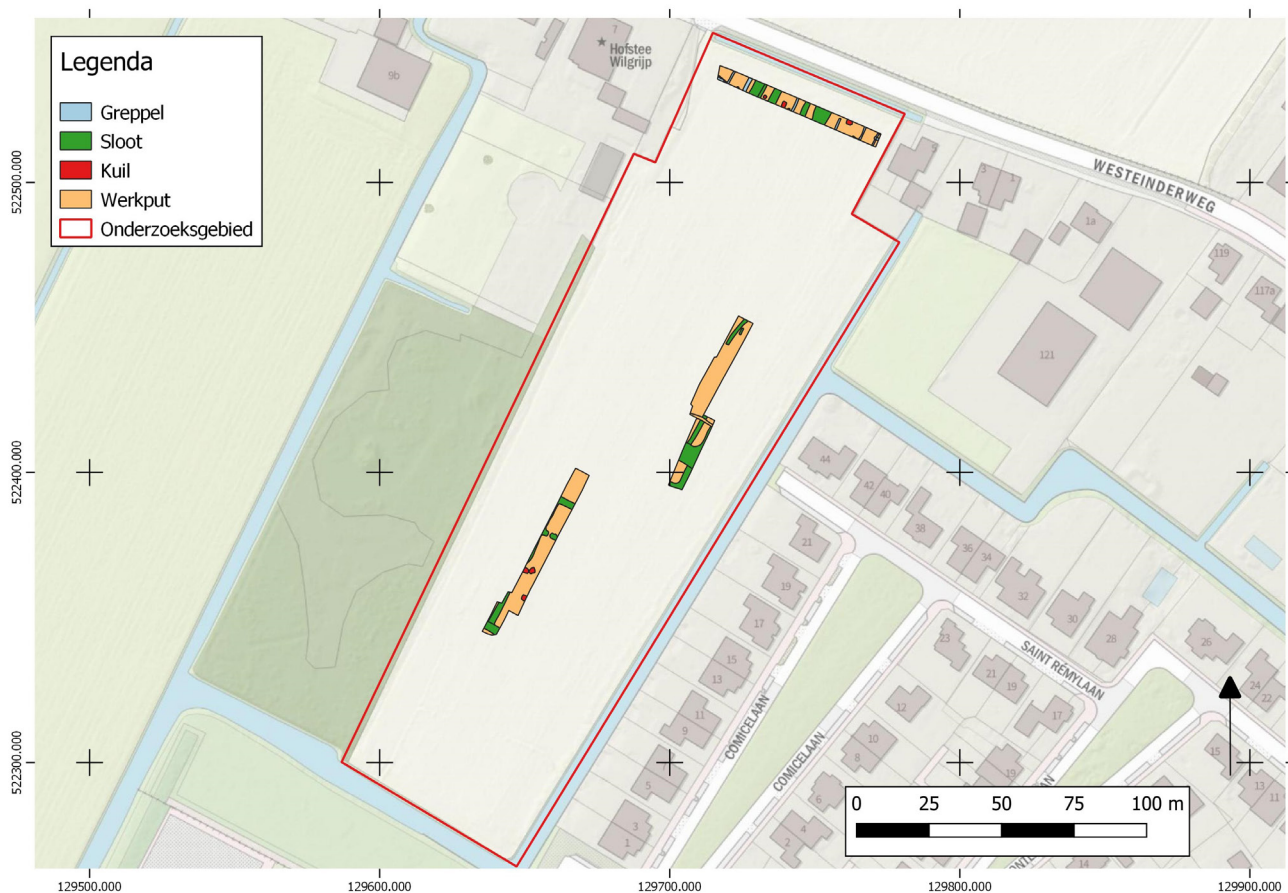
7.2 Sporen

Kuilen

In totaal zijn er negen kuilen gevonden, verdeeld over werkput 1 (n=3) en werkput 3 (n=6). De meeste kuilen hebben een relatief vlakke onderkant en bleken tussen de 16 en 24 cm diep te zijn onder het sporenvlak. Kuil S16 was met 38 cm een stuk dieper. Deze vlakke kuilen hebben een humeuze, donkerbruine vulling. Tijdens archeologisch onderzoek in de omgeving zijn dit soort kuilen omschreven als daliegaten. In werkput

Figuur 7.1

Allesporenkaart van het archeologisch proefsleuvenonderzoek 'Wognum Bloesemgaerde-Noord'.

Figuur 7.2

Kuil/ daliegat (S5, links) en kuil (S25, rechts).

3 is daarnaast nog een kuil (S25) aangetroffen die in vorm en inhoud afwijkt van de andere kuilen. Deze kuil had een lichtgrijze zandige vulling en bevatte een tweetal fragmenten aardewerk (zie hoofdstuk 7.3).

Greppels en sloten

Verspreid over het terrein zijn een aantal greppels en sloten gevonden. De meeste hiervan zijn haaks op de Westeinderweg aangelegd. Een aantal ligt juist parallel aan de Westeinderweg (S1, S7 en S9). In werkput 3 is een fasering van een sloot herkenbaar in sporen 26 en 31. Hier wordt de slootvulling waar kogelpotaardewerk uit afkomstig is (S31) door een jongere slootvulling (s26) doorsneden.

De andere sloten kenmerken zich door een humeuze, lichtbruine vulling en bevatten inclusies van baksteen, roodbakkend geglaazuurd aardewerk en fragmenten puin. De brede sloten die haaks op de Westeinderweg liggen (S31/S26 en S19) hebben een onderlinge afstand van ca. 24 meter. Deze afmeting komt overeen met de breedte van de percelering die is aangetroffen bij onderzoek aan de Oosteinderweg in Wognum.¹⁹

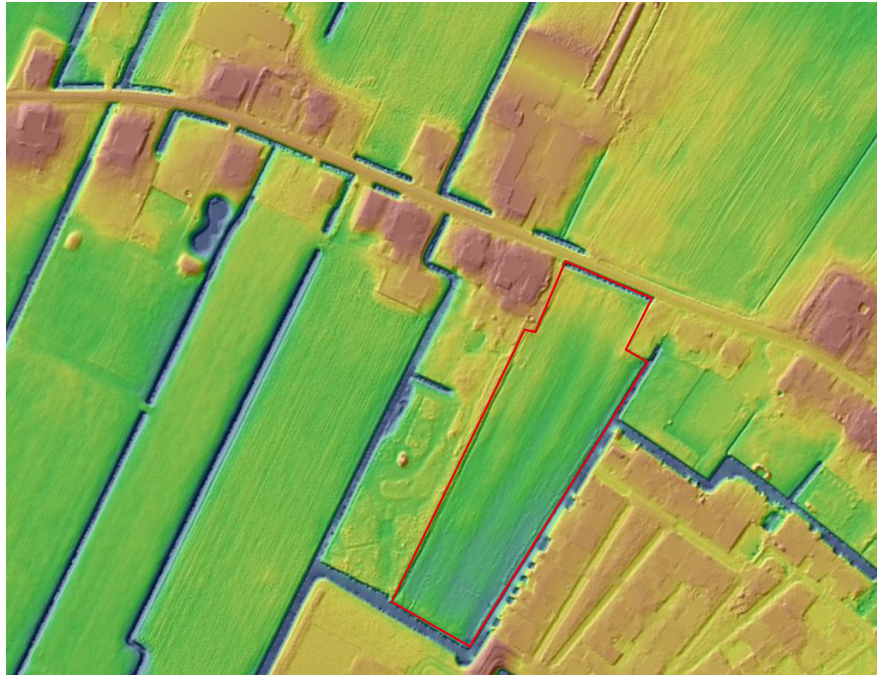
Figuur 7.3

De insteek van spoor S26 (links) en S31 (rechts) in het profiel. In spoor 31 is een nagenoeg complete kogelpot aangetroffen.

¹⁹ Schrickx 2018,53.

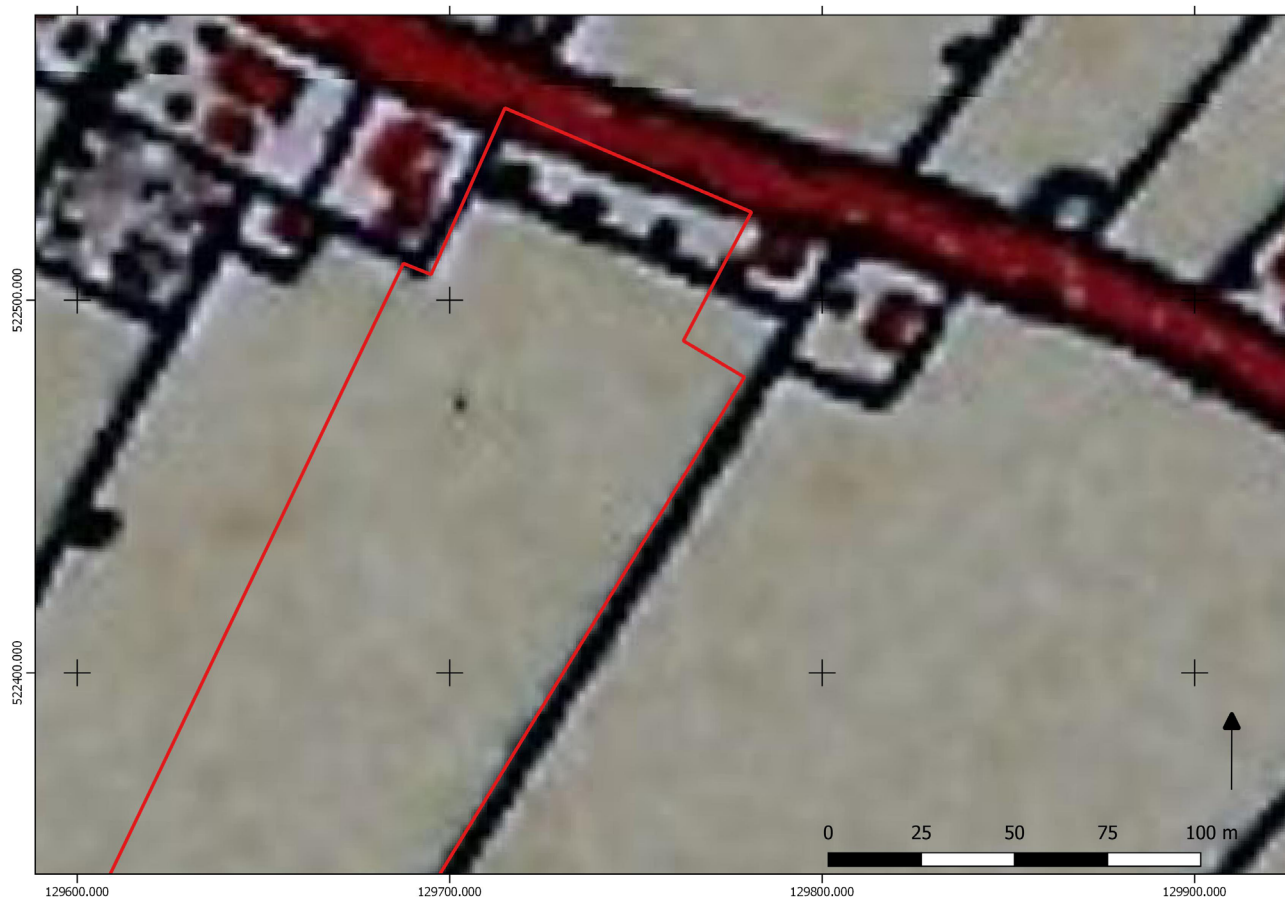
Figuur 7.4

Uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) met daarop het onderzoeksgebied (rood kader) en de naastliggende percelen. Hoe hoger het terrein, hoe roder de kleur. Er is bij de naastgelegen percelen goed te zien dat het terrein langs de weg aanzienlijk hoger is dan het omliggende terrein. Mogelijk bevinden zich op die locaties de huisplaatsen waarvandaan het aardewerk afkomstig is dat tijdens het proefsleuvenonderzoek is gevonden.

Interpretatie

In werkputten 1 en 2 zijn voornamelijk sporen van sloten aangetroffen. Gezien de aard en ligging van deze sporen gaat het om verkavelingssloten uit de middeleeuwen en nieuwe tijd. Daarnaast is er in werkput 1 nog een aantal relatief ondiepe kuilen aangetroffen. De donkere humeuze vulling en vlakke bodem doen vermoeden dat die kuilen in de middeleeuwen dateren en dat het hier daliegaten betreft.

De sporen in werkput 3 dateren eveneens in de middeleeuwen en nieuwe tijd. In een aantal greppels en een kuil is aardewerk aangetroffen (zie hoofdstuk 7.3). Gezien de geringe hoeveelheid sporen en de afwezigheid van resten van ophogingslagen lijkt het hier niet om een (opgehoogd) erf of huisplaats te gaan. Deze zal gezien het vondstmateriaal wel in de buurt hebben gelegen. Mogelijk is een dergelijke bewoning langs het lint te vinden ter hoogte van de huisnummers Westeinderweg 5 en 7. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is ook te zien dat ter hoogte van deze huisnummers het maaiveld aanzienlijk hoger is (Figuur 7.4). Mogelijk bevinden zich hier nog resten van het ophogingspakket van een oude huisterp. De sporen zouden verband kunnen houden met het gebruik van dit stuk grond als boomgaard of tuin. Dat dit stuk grond als zodanis is gebruikt is tevens af te lezen van historisch kaartmateriaal (Figuur 7.5)

Figuur 7.5

Uitsnede van het Bonneblad uit 1910. Hierop is het onderzoeksgebied weergegeven (rode lijn). In het uiterste noorden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van werkput 3, is een deel van de ondergrond weergegeven als tuin/ boomgaard. Bron: PDOK.

7.3 Aardewerk

J.J. Brattinga & D. Stiller

Tijdens het veldwerk zijn 136 fragmenten keramiek verzameld. Het gaat 131 stuks gebruiks aardewerk en 5 fragmenten baksteen. Het aardewerk is conform de werkwijze van het Deventer Systeem geanalyseerd en gedateerd.²⁰ Daarbij wordt eerst op baksel, vervolgens op vorm/functie niveau en indien mogelijk op type niveau gedetermineerd. De dateringstabel is opgenomen in dit rapport in Bijlage IV. Het merendeel van het materiaal bestaat uit wandfragmenten (109 stuks). In bijna alle gevallen was het daarom ook niet mogelijk om de vorm/functie van het voorwerp met enige zekerheid vast te stellen. Vanwege het bijna geheel ontbreken van dateerbare kenmerken was het vaak niet mogelijk om een scherpe datering aan het materiaal toe te kennen. Met een gemiddelde gewicht van één scherf 20 gram is het aardewerk ook redelijk gefragmenteerd.

Het materiaal dateert globaal in de periode van de 9e tot in de 17e eeuw, met een nadruk op late 12e en 13e eeuw.

Vroege en volle middeleeuwen

Binnen de aangetroffen aardewerksoorten kan het kogelpotaardewerk zowel in de Karolingische periode voorkomen als de daarop volgende Ottoonse periode en volle

²⁰ Bitter, P., S. Ostkamp & N.L. Jaspers 2012.

Figuur 7.6

Archeoloog T. Beck met een deel van de zojuist gevonden, nagenoeg complete kogelpot uit spoor 31 (links). Rechts een afbeelding van de kogelpot nadat deze weer deels in elkaar is gezet. Op basis van de vorm en de vingerveegversiering kan deze kogelpot tussen 1175 en 1350 worden gedateerd.

middeleeuwen. Enkele scherven kogelpotfragmenten (v. 1.1 en 6.1) zijn gemagerd met een steengruis. Kogelpotaardewerk met een steengruismagering wordt vaak vroeg gedateerd maar onderzoek in het nabijgelegen Midwoud heeft aangetoond dat in steengruis gemagerde kogelpotten regionaal in ieder geval voorkomen in de tweede helft van de 12de en mogelijk eerste kwart van de 13de eeuw.²¹ Dit sluit aan bij de grootste groep kogelpotscherven (gx), die op basis van baksel in de periode 1175-1350 gedateerd worden. In spoor 31 is daarnaast een nagenoeg complete kogelpot aangetroffen (Figuur 7.6). Deze wordt op basis van de gedraaide rand, de gefaceteerde randvorm en de vingerveegversiering eveneens gedateerd in de periode 1175-1350.²² De overige scherven kunnen op basis van de baksels niet scherper gedateerd worden dan de 11^e eeuw of later of de looptijd van de aardewerksoort (9^e tot en met eerste helft 14^e eeuw).

In spoor 19 zijn naast het kogelpotaardewerk ook nog twee fragmenten Pingsdorfaardewerk aangetroffen. Op basis van het fragmentarisch karakter van deze scherven kunnen ze eveneens niet scherper gedateerd worden dan de looptijd van de aardewerksoort tussen de 10^e tot en met de eerste helft van de 13^e eeuw.

Volle-/late middeleeuwen en Nieuwe tijd

Vanaf de late 12^e eeuw komt het gedraaide roodbakkende aardewerk op. Hiervan zijn in totaal 6 fragmenten gevonden. Deze scherven zijn ook fragmentarisch waardoor er over objecttype niet veel gezegd kan worden, op een fragment van een bakpan (V3.1) en een deel van een grape (V5.2) na. Op basis van het spatglazuur kan de grape gedateerd worden tussen 1250 en 1450. In hetzelfde spoor is ook een grijsbakkende scherv (V5.2) aangetroffen die een vergelijkbare datering heeft. De bakpan heeft een bredere datering tussen 1300 en 1600. In spoor 24 is nog een fragment steengoed uit de periode 1400-1600 gevonden.

²¹ Verhoeven 1998, 140-143.

²² Verhoeven 1998, 110-112.

Bouwkeramiek en verbrande klei

Er zijn vijf fragment bouwkeramiek aanwezig. Het gaat daarbij om fragmenten roodbakkende baksteen die dateren in de late middeleeuwen of nieuwe tijd.

7.4 Natuursteen en bouw materiaal

Tijdens het veldwerk is er een fragment van een maalsteen gevonden in een sloot (spoor 26) in werkput 3. Het gaat om een stuk tefriet. Omdat dit een poreus vulkanisch gesteente is werd het vanaf de late prehistorie vaak gebruikt om maalstenen van te maken. Het stuk dat in werkput 3 is gevonden betreft een klein fragment waarop verder geen typologische kenmerken te herkennen zijn. In combinatie met de andere vondsten uit dit spoor, waaronder kogelpotaardewerk, kan het in de middeleeuwen gedateerd worden. Naast tefriet is er in een aantal sporen nog een aantal fragmenten baksteen verzameld (N=5).

7.5 Dierlijk bot

Er is in totaal een fragment dierlijk bot en een kies gevonden. Het dierlijk bot is gevonden in sloot spoor 26 en is te fragmentarisch (2 gram) om een soortbepaling aan te hangen anders dan dat het een (groot) zoogdier is. De kies is gevonden in spoor 28 en is afkomstig van een rund.

7.6 Fasering en datering

Alle sporen die tijdens het onderzoek zijn gevonden kunnen worden gedateerd in de middeleeuwen en nieuwe tijd. Nabij de Westeinderweg gaat het om sloten en greppels waar divers middeleeuws scherfmateriaal uit is geborgen. Mogelijk is dit afkomstig van een huisplaats die zich op een van de aangrenzende percelen heeft bevonden. Sporen van een huisplaats binnen het onderzoeksgebied zijn niet aangetroffen. De kleine, smalle greppels lijken het oudst te zijn. Vervolgens zijn kuil S25 en de sloten S19 en S26/31 gegraven. Deze bevatten uitsluitend middeleeuws aardewerk. Tot slot kunnen de sporen 24 en 29 op basis van het gevonden aardewerk worden gedateerd in de late middeleeuwen en nieuwe tijd.

De sporen in werkputten 1 en 2 betreffen voornamelijk perceleringssloten uit de middeleeuwen of de nieuwe tijd. Een aantal kuilen in werkput 1 kunnen op basis van vorm en vulling worden beschouwd als middeleeuwse kuilen, mogelijk gaat het hier om daliegaten. Deze sporen bevatten geen vondstmateriaal.

8 Synthese

8.1 Biografie van de vindplaats

Tijdens het onderzoek aan de Westeinderweg zijn sporen uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd gevonden. Het gaat met name om kuilen, greppels en sloten die in verband worden gebracht met de ontginning van het gebied en de percelering van het terrein. Er zijn geen sporen gevonden die wijzen op de aanwezigheid van bebouwing. Dit komt overeen met afbeeldingen op historisch kaartmateriaal waarop het perceel leeg van bebouwing lijkt te zijn. De bewoning zelf kan gezocht worden in het gebied rondom het onderzochte terrein, omdat op oude kaarten daar ook bewoning te zien is en op basis van de hoogtekaart van het AHN de resten van huisterpjes verwacht mogen worden.

8.2 Inbedding resultaten in regionaal onderzoek

De gespecificeerde archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied bevatte onder meer hoge verwachting op het aantreffen van sporen uit de bronstijd. Deze zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek echter niet gevonden. Bij diverse opgravingen in de omgeving die op dezelfde kreekrug liggen, zoals bijvoorbeeld Oosteinderweg 3-7²³ en Kerkstraat 11²⁴, bleek dit ook het geval. Tijdens een proefsleuvenonderzoek in het kader van de Westfrisiaweg is eveneens een proefsleuf aangelegd op dezelfde getijdengeul waarbij geen bewoning uit de bronstijd is aangetoond.²⁵ OSL-dateringen van de zandige afzettingen toonden aan dat de geul in de midden-bronstijd nog actief is geweest. De onderzochte locaties zijn dus vanaf het verlanden van de geul gedurende de bronstijd niet in gebruik geweest voor woon- of werkactiviteiten. Deze zijn in ieder geval archeologisch niet (meer) waar te nemen.

Bij het onderzoek aan de Oosteinderweg is nog een donkergrijze tot zwarte kleilaag aangetroffen die geïnterpreteerd is als een overblijfsel van het oude veendek. Deze lijkt overeen te komen met de donkere vulling van een aantal greppels en kuilen binnen het huidige onderzoeksgebied. Mogelijk zijn de resten van het oude veendek binnen het onderzoeksgebied overal in de bouwvoor opgenomen en alleen in de diepere sporen nog aanwezig. Dat komt overeen met de bevindingen aan de Oosteinderweg en de Kerkstraat, waar de aanwezigheid van de laag samenvalt met de aanwezigheid van ophogingslagen. De ophogingslagen hebben de laag afgedekt en geconserveerd terwijl in de zones buiten de ophogingen de laag is opgenomen in de bouwvoor. De afwezigheid van de laag in het huidige onderzoeksgebied impliceert dus ook de afwezigheid van ophogingslagen en eventuele huisplaatsen.

8.3 Beantwoording onderzoeksvragen

Algemeen

1. *Hoe ziet de geologische opbouw van het onderzoeksgebied eruit? Is de bodemopbouw intact? Zijn er verschillende archeologische niveaus aanwezig?*

Het onderzoeksgebied bestaat uit een dik pakket zavel dat onderdeel is van een getijdengeulvulling. De top van dit pakket is opgenomen in een donkerbruine bouwvoor bestaande uit humeuze zandige klei. Onder de bouwvoor bleek binnen het

²³ Schrickx 2018, 41.

²⁴ Schrickx 2013, 24.

²⁵ Hakvoort & Jansen 2012, 28.

onderzochte terrein de natuurlijke bodemopbouw intact te zijn. Hierin tekenden de archeologische sporen zich als duidelijke donkere verkleuringen af. Die is binnen het onderzoeksgebied een archeologisch niveau aangetroffen.

2. *Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) aangetroffen?*

Er zijn in totaal 31 archeologische sporen gedocumenteerd. Deze bestaan voornamelijk uit sporen van sloten en greppels (n=22) en kuilen (n=9). Er zijn geen sporen van structuren als huisplattegronden of bijgebouwen gevonden. In een aantal sporen is vondstmateriaal aangetroffen in de vorm van aardewerk en natuursteen.

3. *Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is er (bijvoorbeeld) sprake van: verstoring van antropogene aard, beperking van de archeologische waarnemingsmogelijkheden door bodemprocessen?*

Er zijn tijdens het onderzoek sporen en vondsten aangetroffen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd. Er zijn, ondanks de hoge verwachting, geen sporen uit de bronstijd gevonden. Een verklaring kan zijn dat de getijdengeul nog lang actief is geweest waardoor bewoning in de bronstijd op deze plek niet mogelijk was. De afwezigheid van sporen uit de bronstijd past in ieder geval binnen andere archeologische waarnemingen in de omgeving. Ook daar werden op de getijdengeulvulling geen sporen uit de bronstijd aangetroffen.

4. *Wat is de omvang van de eventuele recente verstoringen?*

De recente verstoringen binnen het onderzochte terrein reiken alleen tot de verstoringdiepte van de bouwvoor (0,24 tot 0,43 meter diep). Daarnaast zijn enkele drainagebuizen aangetroffen. De rest van het terrein was vrij van recente verstoringen.

Bronstijd

5. *Zijn sporen uit de bronstijd aanwezig? Zo ja, wat is de aard van de aangetroffen sporen: bewoning of periferie (bijv. sporen die wel verband houden met bewoning maar geen huisplattegronden zijn), landgebruik/perceleringsgreppels, akkers, ontginningen, wegen, etc.*

Tijdens het archeologisch onderzoek zijn geen sporen en vondsten uit de bronstijd aangetroffen.

6. *Wat is de datering en periodisering van de archeologische vindplaatsen (begin-eind)?*

N.v.t.

7. *Wat is de gaafheid van de sporen?*

N.v.t.

8. *Hoe is de conservering van vondsten (inclusief eventueel aanwezige archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)? Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten en wat is hun datering?*

N.v.t.

9. *Zijn er behoudenswaardige vindplaatsen aangetroffen in het onderzoeksgebied? Zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek wordt aanbevolen en welke onderzoeksvragen en daarbij behorende methodieken worden geadviseerd?*

Er zijn geen behoudenswaardige vindplaatsen uit de bronstijd aangetroffen in het onderzoeksgebied.

Middeleeuwen

10. *Zijn (gedempte) ontginningsloten of kavelsloten aanwezig binnen het onderzoeksgebied? Wat is de oriëntatie? Kan iets worden gezegd over de breedte van de ontginningspercelen of splitsing van percelen in latere tijd? Wanneer zijn de sloten gedempt en waarmee?*

Er is een aantal gedempte ontginnings- of verkavelingsloten aangetroffen in het onderzoeksgebied. Deze staan haaks op de Westeindeweg en liggen er parallel aan. Op basis van de gedocumenteerde sloten en greppels en hun onderlinge afstand kan alleen aan de noordzijde een perceelbreedte van ca. 20 meter worden aangetoond. De sloten lijken in de nieuwe tijd gedempt te zijn, getuige de waarneming van fragmenten baksteen en roodbakkerie keramiek in de vullingen ervan.

11. *Is het gebied opgehoogd? Zo ja, wanneer en waarmee is het gebied opgehoogd? Is er sprake van één of meerdere middeleeuwse huispodia? Zo ja, hoe hoog was deze terp (incl. huispodium) in de middeleeuwen, wanneer werd de terp opgebracht en wanneer raakte de terp in onbruik?*

Er zijn tijdens het veldonderzoek geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van ophogingen in het onderzoeksgebied. Er zijn geen sporen aangetroffen die in verband kunnen worden gebracht met de aanwezigheid van een middeleeuwse huisterp.

12. *Hebben hier (houten) huizen gestaan? Zo ja, wat is de aard van deze bebouwing? Hoeveel bouwfasen zijn aanwezig? Is het maaiveld tussentijds opgehoogd? Welke informatie geven de resten over de constructie en indeling van de huizen? Wanneer zijn de huizen gesloopt?*

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat er binnen het onderzoeksgebied (houten) huizen of boerderijen hebben gestaan.

13. *Zijn sporen of structuren aanwezig die samenhangen met nijverheid of ambachtelijke activiteiten?*

Er zijn geen sporen of structuren aanwezig die samenhangen met nijverheid of ambachtelijke activiteiten.

Nieuwe tijd

14. *Hoe ontwikkelt het onderzoeksgebied zich in de nieuwe tijd? Zijn sporen en/ of vondsten, mogelijk gerelateerd aan naastgelegen bebouwing aanwezig? Zo ja, uit welke periode dateren deze sporen/vondsten?*

In de nieuwe tijd is het terrein niet bebouwd geweest. Ook zijn er geen sporen en vondsten aangetroffen die in directe relatie staan tot naastgelegen bebouwing. De oorspronkelijke percelering is op een gegeven moment in de nieuwe tijd gedempt waardoor een groot aaneengesloten perceel is ontstaan.

8.4 Waardering en selectieadvies

De waardering van de archeologische waarden binnen het plangebied vindt plaats op basis van de door de KNA onderscheiden criteria van beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit (Tabel 8.1) Vindplaatsen worden allereerst beoordeeld op hun belevingswaarde, waarna er naar de fysieke kwaliteit gekeken wordt. De behoudenswaardigheid van de vindplaats hangt in principe af van deze twee criteria. Als een vindplaats 5 of 6 punten scoort voor de fysieke kwaliteit wordt zij in principe als behoudenswaardig aangemerkt. Bij een lagere score wordt er gekeken naar de inhoudelijke

kwaliteit, zodat vindplaatsen van inhoudelijk belang, doch van geringe fysieke kwaliteit, toch behouden blijven. Als de behoudenswaardigheid al in dit stadium positief is vastgesteld, wordt toch een score voor inhoudelijke kwaliteit bepaald om de ensemblewaarde en representativiteit vast te stellen. Bij een score van 7 punten of meer op het criterium inhoudelijk kwaliteit wordt de vindplaats behoudenswaardig geacht.

Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid	n.v.t.		
	Herinneringswaarde	n.v.t.		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2	
	Conservering		2	
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit			1

Tabel 8.1

Waarderingstabel voor de vindplaats
Wognum – Bloesemgaarde Noord

Waardering op belevingsaspecten

Het criterium schoonheid is doorgaans alleen van toepassing op zichtbare monumenten. Aangezien er binnen de huidige vindplaats geen sprake is van een zichtbaar monument scoort de vindplaats niet op dit criterium. Een archeologische vindplaats heeft vaak geen score op de herinneringswaarde. Soms kunnen lokale bewoners zich weliswaar wat van historische bebouwing herinneren, maar voor deze vindplaats is dat niet het geval.

Waardering op fysieke criteria

De score van het criterium gaafheid is gemiddeld (twee punten). Het archeologische sporenniveau is intact; echter, als gevolg van aftopping van het terrein door landbouw-activiteiten is er geen sprake van een loop- en/of vondstniveau.

Op het criterium conservering scoort de vindplaats gemiddeld (twee punten). Er is op twee fragmenten dierlijk bot na geen organisch materiaal verzameld. In diepere sporen onder de grondwaterstand zal organisch materiaal goed bewaard zijn gebleven. Boven het grondwater is deze vondstcategorie, met name in de oudere sporen, slecht bewaard gebleven.

Waardering op inhoudelijke criteria

Op het criterium zeldzaamheid scoort de vindplaats laag (een punt). Vindplaatsen uit deze periode zijn in West-Friesland veel bekend, waarbij ook soortgelijke sporen als sloten, greppels en kuilen zijn aangetroffen. Op de criteria informatiewaarde en ensemblewaarde scoort de vindplaats laag (elk een punt). De vindplaats kan door de geringe hoeveelheid sporen en vondsten slechts beperkt inzicht geven in de ontwikkeling van de ontginningen van de regio in de middeleeuwen. Op het criterium representativiteit scoort de vindplaats laag (een punt).

Selectieadvies

Op basis van de waardering acht Archol de vindplaats in plangebied Bloesemgaarde-Noord niet behoudenswaardig. Er wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Mochten er tijdens de toekomstige werkzaamheden toch nog archeologische sporen worden aangetroffen dan is men, conform de Erfgoedwet, verplicht deze aan het bevoegd gezag (de gemeente Medemblik) te melden.

Literatuur

Amerongen, Y.F. van, 2016: Wild West Frisia. The role of domestic and wild resource exploitation in Bronze Age subsistence. Proefschrift (*Archaeological Studies Leiden University* 33), Leiden.

Bitter, P., S. Ostkamp & N.L. Jaspers 2012, *Classificatiesysteem voor (post-)middeleeuws aardewerk en glas, Het Deventer Systeem (sinds 1989), (versie april 2012)*.

Coppens, C.F.H., 2008. Plangebied Bloesemgaarde te Wognum, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. (*RAAP-notitie 2717*), Weesp.

Groot, A.S. de, 2019: Programma van Eisen landbodems. Bloesemgaarde-Noord, Wognum. (*Archeologie West-Friesland adviesnummer 19089*), Hoorn.

Groot, A.S. de & C.M. Soonius, 2019: Archeologische quickscan Bloesemgaarde-Noord, Wognum, gemeente Medemblik. (*Archeologie West-Friesland adviesnummer 19089*), Hoorn.

Hakvoort, A. & H. Jansen, 2012: Archeologisch proefsleuvenonderzoek Westfriisiaweg. Eindrapport fase 1 en 2. (*Grontmij Archeologische Rapporten 900*), Assen.

Kruif, S. de, 2007. Plangebied locatie Scholten te Wognum, gemeente Medemblik; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. (*RAAP-notitie 2073*), Weesp.

Groot, R.W. de & F. van der Wal, 2011: Middeleeuwse daliegaten en sloten bij Wognum. Plangebied Bloesemgaarde, gemeente Medemblik. Een archeologische begeleiding gprotocol opgraven). (*RAAP-rapport 2212*), Weesp.

Manning, R.A.G.F.M. & P.G. van der Gaauw, 1987. De Gouw. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering. (*RAAP-rapport 10*), Weesp.

Molenaar, S., 2009. Landinrichting De Gouw, bestek Sijbekarspel-Wadway. Archeologische begeleiding (protocol opgraven). (*RAAP-rapport 1888*), Weesp.

Roessingh, W., 2019: *Dynamiek in beeld. Onderzoek van Westfriese nederzettingen uit de bronstijd*. Sidestone Press, Leiden.

Schrickx, C.P., 2018: De inventaris van herbergen het Wapen van Hoorn en De Eendracht in Wognum. Archeologisch onderzoek op het perceel Oosteinderweg 3-7 in Wognum, gemeente Medemblik. (*West-Friese Archeologische Rapporten 116*), Hoorn.

Schrickx, C.P., 2013: Middeleeuwse woonterpjes in Wognum. Archeologisch onderzoek op het perceel Kerkstraat 11 in Wognum, gemeente Medemblik. (*West-Friese Archeologische Rapporten 55*), Hoorn.

Timmerman, L., 2017. Middeleeuwse agrarische veenontginningen in de Vier Noorder Koggen. Een interdisciplinair onderzoek naar de opbouw van het natuurlijk landschap en de kolonisatie- en ontginningsgeschiedenis van West-Friesland (800-1300). Masterscriptie Rijksuniversiteit Groningen, Groningen.

Verhoeven, A.A.A. 1998, Middeleeuws gebruiks aardewerk in Nederland (8ste-13de eeuw). (*Amsterdam Archaeological Studies* 3), Amsterdam.

Zijverden, W.K. van, 2017: *After the deluge, a palaeogeographical reconstruction of bronze age West-Frisia (2000-800 BC)*. Sidestone press, Leiden.

Lijst van figuren

Figuur 1.1: Luchtfoto van het onderzoeksgebied (rood kader). De Westeinderweg loopt ten noorden van het onderzoeksgebied.

Figuur 3.1: Overzicht van de aangelegde proefsleuven en de locatie van de daarbij gedocumenteerde profielen.

Figuur 6.1: Profielopname in put 1 (links), 2 (midden) en 3 (rechts) waarin de ondergrond van het gebied kenmerkend naar voren komt. De donkere bouwvoor en de scherpe overgang naar het onderliggende zavelpakket is hier duidelijk op te herkennen.

Figuur 7.1: Allesporenkaart van het archeologisch proefsleuvenonderzoek 'Wognum Bloesemgaerde-Noord'.

Figuur 7.2: Kuil/ daliegat (S5, links) en kuil (S25, rechts)

Figuur 7.3: De insteek van spoor S26 (links) en S31 (rechts) in het profiel. In spoor 31 is een nagenoeg complete kogelpot aangetroffen.

Figuur 7.4: uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) met daarop het onderzoeksgebied (rood kader) en de naastliggende percelen. Hoe hoger het terrein, hoe roder de kleur. Er is bij de naastgelegen percelen goed te zien dat het terrein langs de weg aanzienlijk hoger is dan het omliggende terrein. Mogelijk bevinden zich op die locaties de huisplaatsen waarvandaan het aardewerk afkomstig is dat tijdens het proefsleuvenonderzoek is gevonden.

Figuur 7.5: Uitsnede van het Bonneblad uit 1910. Hierop is het onderzoeksgebied weergegeven (rode lijn). In het uiterste noorden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van werkput 3, is een deel van de ondergrond weergegeven als tuin/ boomgaard. Bron: PDOK.

Figuur 7.6: Archeoloog T. Beck met een deel van de zojuist gevonden, nagenoeg complete kogelpot uit spoor 31 (links). Rechts een afbeelding van de kogelpot nadat deze weer deels in elkaar is gezet. Op basis van de vorm en de vingerveegversiering kan deze kogelpot tussen 1175 en 1350 worden gedateerd.

Lijst van tabellen

Tabel 1.1 Administratieve gegevens.

Tabel 1.2 Samenstelling onderzoeksteam

Tabel 8.1: Waarderingstabel voor de vindplaats Wognum – Bloesemgaarde Noord

Bijlage I Sporenlijst

spoor	omschrijving	velddatering	diepte	opmerking
1	sloot			
2	sloot			
3	kuil		16	
4	kuil		24	
5	kuil		15	
6	sloot			
7	sloot			
8	sloot			
9	sloot			
10	sloot			
11	sloot			
12	sloot			
13	greppel		16	
14	greppel		18	
15	greppel		8	In vlak niet meer te zien, wel bij aanleg waargenomen + in profiel
16	kuil		34	
17	kuil			daligat?
18	greppel		10	
19	sloot			
20	sloot			
21	greppel			In vlak bijna niet meer te zien, bij aanleg waargenomen
22	kuil		8	
23	kuil		16	
24	sloot			
25	kuil		18	
26	sloot	nieuwe tijd	88	
27	greppel		46	
28	kuil		32	
29	greppel		22	
30	greppel		26	
31	greppel	middeleeu	40	

Bijlage II Vondstenlijst

vnr	categorie	aantal	gewicht	spoor	put	vlak	vul
1.1	Aardewerk middeleeuwer	1	17	14	3	1	1
2.1	Aardewerk middeleeuwer	9	73	19	3	1	1
2.2	Baksteen	3	165	19	3	1	1
3.1	Aardewerk Nieuwe Tijd	4	124	24	3	1	1
3.2	Baksteen	2	150	24	3	1	1
4.1	Aardewerk middeleeuwer	100	2309	31	3	1	1
5.1	Steen tefriet	1	130	26	3	1	1
5.2	Aardewerk middeleeuwer	6	63	26	3	1	1
5.3	Bot onbepaald	1	1,6	26	3	1	1
6.1	Aardewerk middeleeuwer	3	15	30	3	1	1
7.1	Aardewerk Nieuwe Tijd	1	4	29	3	1	1
8.1	Aardewerk middeleeuwer	2	24	25	3	1	1
9.1	Bot onbepaald	1	2	28	3	1	1

Bijlage III Sporenkaarten

Allesporenkaart werkput 1.

Allesporenkaart werkput 2.

Allesporenkaart werkput 3.

